

ЗАЩИТА НА ГРАЖДАНИН НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ В ПРОИЗВОДСТВО ПО ЕКСТРАДИЦИЯ ВЪВ ФЕДЕРАТИВНА РЕПУБЛИКА БРАЗИЛИЯ

*Стойчо Гогов**

През лятото на 2019 г. румънски гражданин беше задържан при влизане на територията на Република България от Република Сърбия, тъй като при проверка в системата Интерпол е установено, че се издирва с червена бюлетина за изтърпяване на наказание „лишаване от свобода“ във Федеративна република Бразилия. Въпреки че българската държава няма сключени нито договор за правна помощ, нито договор за екстрадиция с Федеративна република Бразилия, министърът на правосъдието веднага установи взаимност по смисъла на чл. 4, ал. 2 ЗЕЕЗА и спрямо лицето беше взета мярка временно задържане за срок до 40 дни по чл. 13 ЗЕЕЗА.

В рамките на тези 40 дни компетентните органи на Федеративна република Бразилия изпратиха молба за екстрадиция на лицето, отговаряща на всички изисквания по чл. 9, ал. 3 ЗЕЕЗА, ведно с преведена на български език присъда на бразилски съд, с която лицето е осъдено на 3 години и 10 месеца „лишаване от свобода“ за престъплението „трафик на наркотици“ през 2010 година. В молбата беше разяснено, че след изтърпяването на 9 месеца от наложеното наказание лицето се е отклонило от изтърпяване на наказанието при превозване до болница за постъпване на лечение.

Първото производство относно мярката за неотклонение на исканото лице беше с предизвестен край – вероятно никой съдия не би взел мярка за неотклонение, различна от „задържане под стража“, за чуждестранен гражданин, който е избягал от затвор във Федеративна република Бразилия и е задържан в България близо 10 години по-късно. Въпреки представения договор за наем за апартамент в София и медицинските документи за заболяването на задържания (улцеро-хеморагичен ректоколит) не беше реалистично да се очаква постановяване на „домашен арест“. Като

* Адвокат от София.

успех можеше да се счита само отлагането на две от съдебните заседания поради липса на превод на акта на съда по чл. 395, ал. 1 НПК. В този момент забавянето на производството беше основният приоритет за защитата, тъй като се изискваше време за изграждане на стратегия за основното производство, както и за да бъдат уведомени за задържането на лицето всички компетентни по случая институции в страната по произход на исканото лице – Румъния.

По идентичен случай – производство по екстрадиция към трета държава на гражданин на държава членка, Съдът на ЕС е постановил решение от 6.09.2016 г. по дело № С-182/2015 г.¹ Съгласно съдебното решение, когато държава членка, в която се намира гражданин на ЕС, който е гражданин на друга държава членка, е сезирана с молба за екстрадиция от трета държава, тя е длъжна да уведоми държавата членка, чийто гражданин е посоченото лице, и евентуално по нейна молба да ѝ предаде този гражданин съгласно разпоредбите на Рамково решение 2002/584/ПВР на Съвета от 13 юни 2002 година относно европейската заповед за арест и процедурите за предаване между държавите членки. Също така, когато дадена държава членка е сезирана с молба от трета държава за екстрадиране на гражданин на друга държава членка, първата държава членка трябва да провери дали с екстрадицията няма да бъдат нарушени правата, посочени в чл. 19 от Хартата на основните права на Европейския съюз.

Предвид това защитата беше фокусирана в два основни пункта.

На първо място, като сигурен изход от ситуацията изглеждаше румънските власти да издадат европейска заповед за арест на исканото лице, като в решението на Съда на ЕС изрично е посочено, че европейската заповед за арест ще се ползва с приоритет пред молбата за екстрадиция. Интересна подробност е, че исканото лице беше изтърпявало наказание „лишаване от свобода“ за други престъпления в множество други държави – членки на ЕС, но беше неосъждано в държавата си по произход – Румъния. След като исканото лице беше запознато с текста на съдебното решение на Съда на ЕС, срещу него започна разследване от румънската специализирана прокуратура за участие в организирана

¹ Текста на решението можете да видите тук: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=183097&pageIndex=0&doclang=BG&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=6003613>.

престъпна група за използване на чужди банкови инструменти без съгласието на титулярите, извършено през 2014 година. Въпреки че европейската заповед за арест да следва да бъде издадена за същото престъпление, за което се иска екстрадиция на лицето, вероятно издаването на европейска заповед за арест за друго престъпление също би следвало да се ползва с приоритет пред молбата за екстрадиция.

Другият основен пункт на защитата беше да се докаже, че във Федеративна република Бразилия не са гарантирани правата на исканото лице, свързани с изпълнението на наказанието съгласно изискванията на международното право – чл. 7, т. 5 ЗЕЕЗА.

При изписване на имената на исканото лице в търсачката на Google излизаше като резултат съдебно решение от 30.04.2019 г. на бразилски съд за експулсирането му от Федеративна република Бразилия. Макар и не от основно значение, този факт също беше от помощ на защитата.

В първото открито съдебно заседание по същинското производство за екстрадиция беше представен доклад от „Амнести Интернешънъл“ относно условията на затворите във Федеративна република Бразилия² и статии за извършени масови убийства при затворнически бунтове във Федеративна република Бразилия, статии от „Уикипедия“ относно затворническите бунтове във Федеративна република Бразилия и броя на жертвите им през годините. Бяха представени и три доклада на английски език за условията на затворите във Федеративна република Бразилия, които бяха предоставени на защитника от Българския хелзинкски комитет в последния работен ден преди заседанието и поради големия им обем не беше възможно да бъде организиран техният превод. Във връзка с правото на медицински грижи и лечение на исканото лице, за което считаме, че няма да бъде гарантирано при екстрадиция във Федеративна република Бразилия, като друго доказателство беше представена подробна медицинска документация за здравословното състояние на исканото лице с превод на български език. Видно от представените документи, от над 4 години и половина лицето страда от улцеро-хеморагичен ректоколит. Беше представена и подробна медицинска статия, описваща заболяването и необходимото лечение. По време на пребива-

² Докладът може да бъде изтеглен свободно тук: <https://www.amnesty.org/en/documents/POL10/6700/2018/En/>.

ването на исканото лице в Софийския централен затвор по линия на консулската защита му бяха осигурени лекарства, с които болницата в затвора не разполагаше.

Защитата направи следните доказателствени искания:

– В съответствие с решението по дело № С-182/2015 г. на Съда на Европейския съюз да бъде уведомена държавата членка, чийто гражданин е исканото лице – Румъния, и евентуално по нейна молба да ѝ бъде предадено лицето.

– Във връзка с коментираното решение за експулсиране на исканото лице от Федеративна република Бразилия на 30.04.2019 г. на основание чл. 17, ал. 3 ЗЕЕЗА да бъде изисквана информация от Федеративна република Бразилия дали представеното решение е валидно и дали ще бъде изпълнено след предаване на исканото лице. Изглежда изключително нецелесъобразно и лишено от смисъл след екстрадиране на лицето в държава, която се намира на разстояние 10 000 км от Република България, същото лице да бъде експулсирано в Румъния, която ни е съседна държава с обща държавна граница.

– Да бъде изисквана информация чрез Министерството на правосъдието от Комитета на ООН срещу изтезанията за състоянието на местата за лишаване от свобода във Федеративна република Бразилия, както и дали тези условия гарантират правата, свързани с изпълнението на наложено наказание съгласно изискванията на международното право. Това е органът, който следи за изпълнението на Конвенцията против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание. Страна по тази конвенция е и Федеративна република Бразилия.

– Във връзка с доказването на факта, че във Федеративна република Бразилия не са гарантирани правата на исканото лице, свързани с изпълнението на наказанието съгласно изискванията на международното право, да бъде допуснат разпит на свидетел при режим на довеждане – неговата приятелка, която го е посещавала в бразилския затвор.

Съдът уважи първите две доказателствени искания на защитата и отхвърли останалите. Макар и разпитът на свидетел да беше закономерно отхвърлен, изискването на информация от Комитета на ООН срещу изтезанията за състоянието на местата за лишаване от свобода във Федеративна република Бразилия изглежда напълно обосновано предвид решението по дело № С-182/2015 г. на Съда на ЕС, което посочва, че данните, на базата на които съдът може да се обоснове, могат да произтичат от

решения, доклади или други документи, произтичащи от системата на Обединените нации.

Въпреки постигнатия значителен успех в това съдебно заседание последва доста неблагоприятно развитие на събитията за исканото лице. Румънските власти отговориха, че вече са били уведомени още при задържането на техния гражданин и при повторното им запитване от съда отново заявяват позицията си (която са заявили и при задържането на лицето), че нямат компетентност да издадат европейска заповед за арест за извършеното от исканото лице престъпление на територията на Федеративна република Бразилия. Разследването на румънската специализирана прокуратура беше прекратено в частта за участие на исканото лице в организирана престъпна група и беше изпратено за продължаване на съдебно-следствени действия относно друго престъпление, извършено от исканото лице, по компетентност на окръжната прокуратура.

Вероятно поради неточен превод на искането на съда постъпилият отговор от бразилските власти беше с обща формулировка – че спрямо исканото лице има валидно решение за изтърпяване на наказание „лишаване от свобода“, която беше неотнотсима към евентуалното експулсиране на лицето. Направеното доказателствено искане за повторно изискване на информация от Федеративна република Бразилия на основание чл. 17, ал. 3 ЗЕЕЗА беше основателно отхвърлено от съда с мотива, че бъдещо експулсиране на лицето не е предмет на производството по екстрадиция и е изцяло от компетенцията на бразилските власти след предаване на лицето.

Предвид новонастъпилите факти защитата се концентрира върху единствената останала възможност, а именно основанието за отказ за екстрадиция по чл. 7, т. 5 ЗЕЕЗА – ако във Федеративна република Бразилия не са гарантирани правата на исканото лице, свързани с изпълнението на наказанието съгласно изискванията на международното право.

По делото бяха представени с превод на български език трите доклада, предоставени от Българския хелзинкски комитет – на Подкомитета на ООН по превенция на изтезания и други жестокости, нехуманни или унижителни наказания³, на „Хюман Райтс

³ https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CAT%2fOP%2fBRA%2f3&Lang=en

Уоч⁴ и на „Интернешънъл Бар Асоциейшън“⁵. Беше представена и научна разработка на Мауро Сезар Ферейра – действащ адвокат във Федеративна република Бразилия. Разработката е публикувана през юли 2018 г. и се отнася до условията в бразилската пенитенциарна система.⁶ Тя беше предоставена на защитата от бразилския адвокат на исканото лице.

След даване на ход по същество защитата изложи в своята пледоария вижданията си, че във Федеративна република Бразилия не са гарантирани следните права на исканото лице: на пребиваване в нормални, хигиенични и некриещи опасност за здравето условия, на медицински грижи и лечение, на свиждания, на кореспонденция, на контакти със защитника, както и личната му неприкосновеност поради извършвано насилие, малтретиране и унижително спрямо човешкото достойнство и личност отношение. Многобройните затворнически бунтове, липсата на надзиратели вътре в сградата, присъствието им само в периметър около затвора и контролът, упражняван от наркокартелите, превръщат в изпитание оцеляването на исканото лице в тези затворнически условия дори за един ден. Предвид установения по делото факт, че исканото лице е с дългогодишна диагноза „улцеро-хеморагичен ректоколит“, която е с прогресиращ характер на заболяването и изисква специална диета и медикаментозно лечение, като в случай на усложнение води до висока смъртност, защитата твърдеше, че условията в бразилските затвори не позволяват приемането на необходимата храна и медикаменти и не гарантират възможност за бърза реакция при усложнение. Видно от представения по делото доклад на „Амнести Интернешънъл“, над 50 000 затворници във Федеративна република Бразилия са имали затруднен достъп до храна, вода и лекарства. Дори и без убедителните писмени доказателства, които бяха представени в хода на производството, условията в бразилските затвори и тяхната пренаселеност са ноторни. При свое посещение на затворите във Федеративна република Бразилия Подкомитетът на ООН по превенция на изтезания и други жестоки, нехуманни или унижителни наказания е отбелязал, че повече от половината затвори нямат ме-

⁴ <https://www.hrw.org/news/2017/01/18/brazils-correctional-houses-horror>.

⁵ <https://www.ibanet.org/Article/NewDetail.aspx?ArticleUid=92748934-3237-44EB-B537-332198617B14>.

⁶ Текстът на разработката може да бъде намерен тук: <https://jus.com.br/artigos/67940/direitos-humanos-e-o-sistema-penitenciario-brasileiro>.

дицински кабинет или клиника, а също така, че на чуждестранните задържани лица не е осигурен постоянен достъп до услуги за устен превод и имат ограничен достъп до адвокатски и здравни грижи. Федеративна република Бразилия не е страна по Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи и за един гражданин на Европейския съюз със сериозно хронично прогресиращо заболяване изтърпяването на наказание в тамошен затвор би означавало перманентен риск за живота му.

Освен това преводът на извадката от бразилския наказателен закон не беше особено ясен и даваше възможност за интерпретация, че давността за изпълнение на наказанието е изтекла.

След провеждането на шест открити съдебни заседания (на всяко от които присъстваше консулт на Румъния в Република България), съдът постанови отказ за екстрадиция на основание чл. 7, т. 5 ЗЕЕЗА.⁷ Решението не беше протестирано от прокурора.

Считам, че чрез промяна в законодателството следва да бъде създадена възможност в случаи като описания исканото лице да може да изтърпи наложеното му наказание в държавата по произход, ако в нея правата му са гарантирани. Тази възможност би довела до постигане на справедливост в по-голяма степен и до избягване на риска от безнаказаност. Понастоящем съществува само алтернативата лицето да бъде предадено на искащата държава или да бъде освободено без всякакви последици от наказателноправно естество. Наличието само на тази алтернатива прави постановяването на решение за отказ от екстрадиция изключително трудно за съдебния състав и изисква смелост предвид разпоредбата на чл. 21, ал. 1 ЗЕЕЗА.

⁷ Определение от 27.01.2020 г. по ч. н. д. № 580/2019 г. на Софийския окръжен съд.